

Araştırma Makalesi

Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri

Seda Gözde Tokatlı*

(ORCID: 0000-0002-1880-1338)

Makale Gönderim Tarihi
09.12.2021

Makale Kabul Tarihi
01.03.2022

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Tokatlı, S. G., "Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/1 (Mart 2022): 376-406.

APA: Tokatlı, S. G. (2022). Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7 (1) , 376-406.

Öz

Soğuk Savaş döneminde uluslararası yapının yön değiştirmesiyle güvenlik kavramına yönelik yeni yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Uluslararası sistem içerisinde ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan güç mücadelesinin temelini oluşturan ideolojik farklılıklar zamanla ekonomik, askeri ve siyasi zeminde de kendisini göstermeye başlamıştır. İki kutuplu yapı içerisinde yaşanan güvenlik ikilemi tarafların kendi güvenlik ağlarını inşa etmesinde, alternatif ittifak oluşumlarını desteklemesinde ve uluslararası örgütler aracılığıyla kendi bloklarını kurmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu yapı içerisinde oluşan güvenlik ikilemi, gücün ulusal çıkar çerçevesinde ele alınması ve devletlerin güç bileşenlerinden askeri güce daha fazla önem vermesi neo-realist kuramın artan önemini ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Türkiye, sedagozde@hotmail.com.

PhD Candidate, Ege University Institute of Social Sciences Main Discipline of International Relations, Turkey.

sistem içerisinde ABD ve Sovyetler Birliği sıcak çatışma içerisine girmeden son derece başarılı caydırma, çevreleme ve dengeleme stratejileri uygulamayı başarmıştır. Soğuk Savaş döneminde hissedilen ortak tehdit algısı ittifak üyelerini bir arada hareket etmeye zorlarken, yapısal değişikliklerin yön değiştirmesi ittifak ilişkilerinin yeniden şekillenmesine ve çıkar odaklı yaklaşımların savaş sonrası dönemde daha fazla ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bu çalışmada, iki kutuplu yapı içerisinde yer alan ABD ve Sovyetler Birliği'nin benimsediği ulusal güvenlik stratejilerine yer verilecek, uygulamaya konan güvenlik doktrinleri karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Soğuk Savaş döneminde uluslararası örgütlerin güç dengeleri üzerinde oynadığı rolün önemi de vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş Dönemi, Uluslararası Sistem, Neo-realizm, Uluslararası Örgütler, Ulus devlet.

The Change in the Perception of Security During the Cold War and the Changing Dynamics of the International System

Abstract

With the change of direction of the international structure during the Cold War, new approaches to the concept of security came to the fore. The ideological differences that formed the basis of the power struggle between the United States and the Soviet Union within the international system have gradually begun to manifest themselves on the economic, military and political level. The security dilemma experienced within the bipolar structure has led to the parties building their own security networks, supporting alternative alliance formations, and establishing their own blocs through international organizations. The security dilemma created in the bipolar structure during the Cold War period, the fact that power is considered within the framework of the national interest and states pay more attention to military power than power components reveals the increasing importance of neo-realist theory. Within the international system, the United States and the Soviet Union have managed to implement extremely successful deterrence, containment and balancing strategies without getting into a hot conflict. While the perception of a common threat felt during the Cold War forced the alliance members to act together, the decadal of structural changes led to the reshaping of alliance relations and the emergence of interest-oriented approaches to the forefront in the postwar period. In this study, the national security strategies adopted by the United States and the Soviet Union within the bipolar structure will be included and the security doctrines put into practice will be analyzed comparatively. The important role played by

international organizations on the balance of power established during the Cold War in the system will also be emphasized with importance.

Keywords: Cold War Period, International System, Neo-Realism, International Organization, Nation State.

Giriş

İkinci Dünya Savaşında Almanya karşısında beraber hareket eden Sovyetler Birliği ve ABD, Savaş sonrası dönemde uluslararası sistem içerisinde rekabet içerisine sürüklenmiştir. Soğuk Savaş döneminde, ABD ve Sovyetler Birliği iki kutuplu dünya düzeni oluşturmuş, her iki devlet de barış aramış fakat bunu yaparken kendi ideolojilerden asla vazgeçmemişlerdir. ‘Savaş’, Amerika- Sovyet rekabetinin ciddiyetini gösteriyordu; ‘Soğuk’ ise nükleer silahların, konvansiyonel silahlarla bile iki nükleer güç arasında savaş yapılamayacak kadar tek kelimeyle yıkıcılığını kastediyordu.¹ Soğuk Savaş döneminde taraflar silahlı çatışma içerisinde girmeden, yoğun ideolojik ve siyasi mücadele içerisinde yer almıştır.

Soğuk Savaş döneminde anarşik düzen içerisinde devlet güvenliğinin ön plana çıkması, iki rakip gücün ulusal çıkar çerçevesinde dış politikalarına yön vermesi ve göreceli kazanç ilkesine göre hareket etmesi realist teorinin artan önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Devlet güvenliğinin birey ve toplum güvenliğine göre daha fazla önemli olduğu bu dönemde, karşılıklı bağımlılık ilkesi göz ardı edilerek, tek taraflı çıkar prensibine uygun hareket edilmiştir. Soğuk Savaş döneminde iki devlet arasında oluşan güven boşluğunun yerini güç dengesi ilkesi doldurmuştur. Devletlerin askeri ve savunma gücüne yönelik artan yatırımları birey güvenliğini de tehlike altına almıştır. Bu çalışmada, Soğuk Savaş döneminde güvenlik politikalarında yaşanan değişim realizm kuramı çerçevesinde incelenirken, her iki rakip gücün uygulamaya koyduğu ikna, caydırma ve çevreleme politikalarına yer verilecektir. Soğuk Savaş döneminde, iki büyük güç küresel yapı içerisinde güç dengesi oluşumlarına öncülük ederken güç dengelerini etkilemekte, bazen de güç dengelerinin yönünü değiştirerek dış politika

¹ Steven, Hook, W.ve John Spanier, *Amerikan Dış Politikası*”, İnkılap Yayınevi,2014.

amaçlarını gerçekleştirmiştir. Soğuk Savaşın araçları genellikle, siyasal ve ekonomik faaliyetler, propaganda, casusluk ve vekâleten yürütülen savaşlar olarak yer almıştır.

Soğuk Savaş döneminde güvenlik kavramı devletleri ilgilendiren askeri sorunlar ve devletlerin uyguladığı güç politikaları ile özdeşleşirken, savaş sonrası dönemde ekonomik güvenlik, insani güvenlik, çevre güvenliği ve küresel güvenlik gibi konular ile ön plana çıkmaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde ön plana çıkan devletlerarasında yaşanan güç yarışı ve askeri nitelik taşıyan tehdit unsurları savaş sonrası dönemde arka planda tutulmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası güvenliği tehdit eden unsurlar ve ya uluslararası politikaya yön veren bileşenler bireylerden uluslararası örgütlere, azınlık gruplarından terör örgütlerine vb. çok yönlü değişime uğramıştır.

Soğuk Savaş döneminde uluslararası örgütlerin sistem içerisinde oynadığı rol yadsınamaz. ABD öncülüğünde kurulan Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO), Sovyetler Birliği öncülüğünde kurulan Varşova Paktı ve ABD desteğini arkasına alan Batı cephesinin güvenliğini ve geleceğini garanti altına alan AB örgütleri sistem içerisindeki güç dengesinin kurulmasında önemli rol oynamıştır. Bu çalışmada, nitel araştırma teknikleri kapsamında metodolojik çoğulculuk ve tarihsel karşılaştırmalı analiz yöntemleri kullanılacak, bulgular tümevarımcı bir yaklaşım ile desteklenecektir.

Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Stratejileri

Soğuk Savaş dönemi, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından savaştan galip çıkmış iki büyük devlet ve bu devletlerin çerçevesinde yer alan küçük devletlerarasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın, birbirlerine karşı silah kullanmadan sürdürüldüğü belirli bir tarihsel döneme verilen addır. Batı Bloğu antikomünist ülkelerden, Doğu Bloğu ise komünist ülkelerden oluşuyordu. Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği kendi yetki alanlarını genişletmek, aynı zamanda sahip oldukları etki alanlarını korumak içinde kıyasıya bir mücadele içerisine girişmiştir. Soğuk Savaş döneminde siyasi çatışmanın temelinde yer alan ve karşılıklı tehdit unsuru olan ideoloji kavramı büyük önem taşımaktadır. Soğuk Savaş dönemi, iki kutuplu yapı içerisinde güç dengesinin süper

güçler tarafından belirlendiği, süper güçlerin topyekûn savaş içerisine girmediği fakat savaşın üçüncü dünya ülkeleri içerisinde yürütüldüğü "zorunlu barış dönemi" olarak tanımlanmaktadır.² Savaş döneminde gelebilecek olası saldırının ve ya tehdidin yönünün belirli olması devletlerin kendi askeri ve savunma stratejilerini bu doğrultuda revize etmelerine yardımcı olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde devletlerarasında güvenlik, istikrar ve barışın korunmasına yönelik çeşitlik stratejilere başvurulmuştur. Soğuk Savaş döneminde stratejik güvenlik çalışmaları arasında en yaygın kullanılan yöntemler arasında caydırma stratejisi yer almaktadır. Caydırma stratejisi, taraflar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde kullanılan en etkili yöntem olmuştur. Soğuk Savaş döneminde uygulanan caydırıcılık stratejilerinin gelişimi farklı dönemlere ayrılarak ele alınmaktadır.³

Soğuk Savaş döneminin özellikle ilk yıllarında caydırıcılık stratejisi en etkili kullanılan yöntem olmuştur. Caydırıcılık stratejisi, düşmanın belirli politikalarını göstermeye ikna etmek şeklinde pozitif bir etkiye sahiptir. Soğuk Savaş boyunca iki süper güç stratejik planlamalarını nükleer silahlara göre kurgulamış, iki süper güç arası bir savaş, dünya için topyekûn bir yok oluş riskine dönüşmüştür.⁴ ABD yönetimi başvurduğu bu strateji ile nükleer silahlardaki üstünlüğünü korurken aynı zamanda komünizm tehlikesinden gelebilecek olası saldırıları önlemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, Uluslararası ilişkiler alanında, caydırıcılık ve nükleer silahlar arasında ciddi bir bağ bulunmaktadır.⁵

Klasik caydırıcılık teorisi, caydırıcılık stratejisinin başarısını ölçmenin güç olduğunu dile getirmektedir. Caydırıcılık analizlerinde devletler karar alıcılarının rasyonel davranacaklarını, fayda maliyet hesapları yaparak karar vereceklerini ve rasyonel seçimlere yönelecekleri önemle vurgulamaktadır. Örneğin, Bruce Russett'in belirttiği gibi, NATO'nun

² E. Canan Sokullu, "Savaş Türleri", Güvenlik Yazıları Serileri, İstanbul, No:22,s.4.

³ Mustafa Aydın ve Ahmet Atalay "Strateji ve Güvenlik", Anadolu Üniversitesi, 2018, s.63

⁴ Mehmetçik, Hakan, " 21. Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti", Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2015, s.5.

⁵ G.P ,Shultz and S. Drell, "Deterrence: Its Past and Future: A Summary Report of Conference Proceedings, Hoover Institution, November 2010", Hoover Institution Press, 2011.

varlığı mı Sovyetleri Avrupa'ya saldırmaktan caydırdı, yoksa Sovyetlerin herhangi bir zaman diliminde gerçekten böyle bir niyeti hiç oldu mu sorusunun cevabını kesin bir şekilde bulabilmemiz imkânsızdır.⁶ Soğuk Savaş dönemi boyunca uygulanan caydırıcılık teori ve pratiği nükleer caydırıcılık çerçevesinde şekillenmiştir. Nükleer caydırıcılık süper güçler arasındaki genel bir nükleer savaşı engellemede büyük bir rol oynamıştır.⁷ Bernard Brodie, yeni nükleer dünyada askerin görevinin savaşmaktan çok savaşları önlemek olduğunu söylemiş; nükleer silahların varlığının caydırıcılık için yeterli olduğunu da ileri sürmüştür.⁸ Soğuk Savaşın ilk yıllarında caydırıcılık stratejilerinin başarısız olduğu dönemlerde olmuştur. Örneğin, 1948-49 yılı Berlin Krizi, 1949 Çin'in Komünist yönetim tarafından ele geçirilmesi ve 1949 yılı Sovyetler Birliği'nin ilk atom bombası denemeleri bu örnekler arasında yer almaktadır.

Karşılıklı caydırıcılık dönemi olarak adlandırılan 1962-1983 arasındaki dönem Küba Krizi ile kendisini göstermiştir Küba'ya yerleştirilen Sovyet füzelerinin varlığı ABD yönetimi tarafından tespit edilmiş ve iki ülke arasındaki krizin ortaya çıkmasına yol açmıştır. ABD'nin Küba karasularına giren gemileri batıracağı yönde artan tehditleri Sovyetler Birliği'nin Küba'daki füzeleri kaldırma kararı almasına yol açmıştır. 1960'lı yılların sonlarında doğru ABD tarafından geliştirilen anti-balistik füze sistemleri savunma amaçlı füze sistemleri olarak değerlendirilmiştir. 1969 yılında "*Stratejik Silahları Sınırlandırma Görüşmeleri*" (SALT) yapılmış ve 1972 yılında SALT-I Anlaşması imzalanmıştır. SALT-I Anlaşmaları iki ülke arasındaki silahlanmayı sınırlandırarak bir yumuşama dönemi başlatsa da, Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında Afganistan'a yönelik işgali SALT- II anlaşma girişimlerini başarısız kılmıştır. Karşılıklı vuruş dönemi olarak geçen bu dönemde devletler "ilk vuruş" kapasitesi ya da "önleyici vuruş" bağlamında nükleer silah kapasitelerini kullanmanın tek yol olduğunu önemle vurgulamıştır.⁹ Bu dönemde, ABD yönetimi tarafından uygulanan

⁶ B.Russett, Starr, H. and D.Kinsella, "*World Politics: The Menu for Choice*", Boston: Wadsworth, Cengage Learning, 2009, s.71.

⁷ L.Freedman, "*Deterrence*". Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press, 2004, s.47

⁸ B.Brodie, "*The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order*", Freeport, N.Y.: Books for Libraries Press, 1972, s. 62-81.

⁹ Aydın ve Atalay, a .g. e.s.66.

caydırıcılık stratejileri Sovyetler Birliği güçlerini dengelemekten ziyade, herhangi bir nükleer saldırıda Sovyetler Birliği'ne karşı üstün gelebilme stratejilerini içermektedir.¹⁰

1983 yılında ABD Başkanı Ronald Reagan, “Yıldız Savaşları” olarak bilinen Stratejik Savunma Girişimini başlatarak, yeni bir çağa giriş yapmıştır. Saldırı odaklı nükleer güç yerine savunma odaklı bir strateji ön plana çıkmıştır.1985 yılında Reagan Yönetimi tarafından benimsenen güvenlik doktrini ABD'nin komünizm karşıtı hareketlerine destek vereceğini ve SSCB'yle yıllardır devam eden gerginliğini bitirmek için mücadele edeceğini savunmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle nükleer caydırıcılık stratejisi de değişime uğramıştır.¹¹ Soğuk Savaş sonrası dönemde caydırıcılık faaliyetleri siber ve uzay alanlarında daha fazla etkisini göstermeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle uluslararası koşullar değişime uğramış ve tehdit bileşenleri de dönüşüm içerisinde girmiştir. Yeni kurulan dünya düzeninde simetrik savaşların yerine asimetrik savaşlar almaya başlamış ve kitle imha silahlarının daha fazla üretildiği bir döneme geçiş yapılmıştır.

Soğuk Savaş döneminde kullanılan klasik caydırma teknikleri savaş sonrası dönemde karşılaşılan yeni tehditler karşısında geçerli olmamaya başlamıştır. Yenidünya düzeninde devletlerarasında uygulanan caydırıcılık stratejileri yerini devlet dışı aktörlere bırakmıştır. 11 Eylül terör saldırılarında tehdidin ana kaynağının belirsiz olması hibrit ve siber güvenlik kavramlarını ortaya çıkarmıştır. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD yönetimi caydırıcılık stratejisinin sonunun geldiğini ilan etmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Bush yönetimi tarafından benimsenen“önleyici vuruş”doktrini yeni dönem caydırıcılık stratejisinin temelini oluşturmuştur. ABD yönetimi terör faaliyetlerini destekleyen gruplara ve uluslararası barışı tehdit eden devlet/aktörlere yönelik yeni stratejiler benimsemiştir. Asimetrik tehdidin ön plana çıktığı bu dönemde ABD yönetimi tarafından başvurulmuş caydırıcılık stratejileri doğrudan devlet dışı aktörlere ve ya dolaylı yollarla terör faaliyetlerine destek veren devletlere yönelik olarak uygulanmıştır.

¹⁰ C.M. Graham,C.M.“Deterrence Revalidated: An Investigation of the Practice and Application of Deterrence in the Post-Cold War World”, Ph.D., University of Aberdeen,2010,s.70

¹¹ Aydın ve Atalay, a .g. e.s.127

Örneğin, 11 Eylül terör saldırılarını gerçekleştiren El-Kaide Örgütü'ne destek verdiği gerekçesiyle Afganistan'a karşı Ekim 2001'de başlatılan savaş caydırıcılık stratejisi kapsamında değerlendirilmektedir.¹² Uluslararası sistemin yapısının anarşik olması devletlerin ulusal çıkarlarını ulus üstü çıkarlardan üstün tutmasına ve dış politikalarına realist teori kapsamında yön vermelerine yol açmaktadır.

Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik Kavramının Realist Kuram Çerçevesinde Analizi

Realizm kuramı II. Dünya Savaşı'nı öngörememesi ve ya önleyememesi üzerine ortaya çıkan pozitivist bir teoridir. II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkması sonucunda uluslararası ilişkiler disiplini realist teori lehine önemli sonuçlar doğurmuştur. Realistler, normatif değerler yerine devletlerarası ilişkilerde güç mücadelesi, ulusal çıkar, anarşik ve yapı kavramları üzerine odaklanmaktadır. Soğuk Savaş döneminde dünya iki farklı siyasi kutup'a ayrılmış, sert güvenlik tedbirleri alınmış ve askeri güvenlik karşısında birey güvenliği ikinci planda tutulmuştur. Realizm kuramı, güç, çıkar ve ulusal güvenlik gibi konulara daha çok önem verdikleri için askerî ve güvenlik konularına yüksek politika (*high politics*), diğer ekonomik, sosyal ve kültürel konulara ise düşük politika (*low politics*) olarak tanımlamaktadır.¹³

Uluslararası ilişkiler yaklaşımının kurucusu olarak kabul edilen Hans J. Morgenthau ve Neo-realizmin önemli temsilcisi olan Kenneth Waltz'ın görüşleri bu kuramı açıklamada büyük önem taşımaktadır.¹⁴ Klasik Realist geleneğini takip eden Hans Morgenthau, realizm teorisini 'güç', 'rasyonalite' ve 'güç dengesi' kavramları üzerinden tanımlamaktadır. Hans Morgenthau'a göre güç "bir aktörün diğer bir aktörün düşünce ve davranışlarını kontrol edebilme yeteneği" olarak tanımlamaktadır. Rasyonalite kavramına göre, devletler tüm alternatif politikaların artı ve eksilerini hesap edip çıkarlarına en uygun düşecek olan tercihleri yapan akılcı aktörlerdir. Böyle bir durumda, karar vericilerin, aynı şartlar altında aynı kararı vereceği varsayıldığından

¹² Aydın ve Atalay, a.g.e.s.76.

¹³ Tayyar, Arı, "Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika,"Alfa Akademi Yayınları, 11. Baskı,2008,s.110.

¹⁴ D.Ateş,ve G.Samur."Bir Akademik Disiplin Olarak Uluslararası Politik Ekonominin Sınırları".Afyon Kocatepe University Sosyal Bilimler Dergisi,(15),1,s.63

bütün devletler benzer durumda aynı şekilde davranacağını belirtmektedir. Üçüncü olarak güç dengesi kavramı ise, hem rakip güçler arasındaki denge durumunu, hem de güç çatışmalarının görüldüğü koşulları ifade etmektedir. Güç dengesi, tek bir devletin ya da devletler topluluğunun güçlenmesini önleyecek şekilde gücün dağılmasını ifade etmektedir. Bireyler, gruplar ve devletler, kendilerini saldırganlara karşı korumak amacıyla güçlerini birleştirme eğilimindedir.¹⁵ Soğuk Savaş döneminde birbirine rakip iki kutup arasında yaşanan güç mücadelesi Hans Morgenthau'nun tanımladığı güç, rasyonalite ve güç dengesi kavramları ile örtüşmektedir. Devletlerin birbirlerine karşı güç yarışı içerisine girmesi güvensiz davranmasına ve beraberinde askeri güç kapasitelerini arttırmasına yol açmaktadır.

Realizm teorisi geleneğinin ana akımını oluşturan Neo- realizm kuramı ise yapısal vurgu ile ön plana çıkarak, uluslararası ilişkileri insan tabiatı ve davranışını ile açıklayan Klasik Realizm teorisine yeni kavramlar eklemiştir. Yapısal veya yeni realizm olarak da tanımlanan bu kuram uluslararası gelişmeleri açıklarken, sisteme yeni bir yaklaşım getirmiştir. 1979 yılında Kenneth Waltz'un "*Uluslararası Politika Teorisi*" adlı kitabı uluslararası sisteme bilimsel bir açıklama getirerek, Realizm'in eksikliklerini gidermeye çalışmıştır.¹⁶ Devletlerin savaş halinde olması insan doğası değil, sistemin yapısının anarşik olmasından kaynaklanmaktadır. ¹⁷ Yapı kavramını ön plana çıkartan neo-realist kuram, anarşik düzen içerisinde devletlerin "*kendi kendine yardım*" prensibini benimseyerek rakiplerine karşı güçlerini arttırma yönünde artan eğilimi ortaya koymaktadır.

Kenneth Waltz, uluslararası siyasi yapıyı üç temel boyutta tanımlamaktadır. Uluslararası sistemin anarşik yapısı devletlerin birbirlerine kuşkuyla yaklaşmasına yol açarken, güvenlik ikilemi sorununu da beraberinde getirmektedir. İlk olarak, Uluslararası siyasi

¹⁵ H.J.Morgenthau. "*Politics Among Nations, The Struggle for power and Peace*", New York: McGraw-Hill,2005,s.31

¹⁶ C. Rauch, "*Realism and Power Transition Theory: Different Branches of the Power Tree.*" Realism in Practice, E-International Relations Publishing,2016,s.56

¹⁷ Kenneth, Waltz, "*Theory of International Politics*", Massachusetts: Addison Wesley Publishing Company, Reading,1979,s.188.

sistem, anarşik ve Adem-i merkezîdir.¹⁸ İkinci prensip'e göre, uluslararası siyasetin başlıca aktörleri olan devletlerin işlevsel farklılıkları yoktur, devletlerin hepsi aynı işi yapmaktadır. Ulusal siyasî sistemlerin aksine, uluslararası sistemdeki aktörleri, fonksiyonel olarak birbirlerinden farklılaşmış değildir. Bu üç ilke içinde değişken olan üçüncü ilke kabiliyetlerin dağılımı ilkesi ise, uluslararası yapı içerisinde değişime yol açmaktadır. Bir sistemi oluşturan birimleri ayrıştırabilmenin tek kriteri, benzer görevleri yerine getirme noktasında sahip oldukları farklı kabiliyetleri, yani güçleridir.¹⁹ Soğuk Savaş döneminde sistem içerisinde yaşanan güvenlik ikilemi devletlerin daha fazla askeri ve savunma alanlarına yatırım yapmasına yol açmıştır. Uluslararası sistem, uluslararası siyasetteki kutup ve ya büyük güç sayısı anlamına gelmektedir. Uluslararası siyasetin anarşik yapısı yüzünden bütün devletler hayatta kalmak isteyecektir ve bunun içinde güvenliklerini artırma yoluna gideceklerdir.²⁰ Soğuk Savaş döneminde iki rakip bloğun anarşik uluslararası sistem içerisinde kendi güvenliğini sağlamak amacıyla kendi askeri ve savunma kapasitesini geliştirmesi, sıkı ittifak ilişkileri üzerinden güç dengesi üzerinden inşa etmesi ve rasyonalite kavramı çerçevesinde dış politika kararlarını alması neo-realist kuramın işlevselliğini ortaya koymaktadır. Devletlerarasındaki çıktılar, güç dağılımının değişmesiyle değişmektedir. Devlet kapasitelerinin dağılımının değişmesi ile uluslararası sistemin yapısı da değişikliğe uğramaktadır.²¹

Neo-realizm savlarının oluşmasında en önemli katkıyı sağlayan Joseph Grieco, anarşik yapıda uluslararası işbirliğinin önünde iki önemli engel görmektedir. Bu engellerden bir tanesi göreceli kazanç, diğeri ise bağımlı olma ilkesidir.²² Soğuk Savaş döneminde devletlerin mutlak kazançlarından daha çok göreceli kazançlarını ön plana çıkartması ve

¹⁸ Ramazan, Gözen, "Uluslararası İlişkiler Teorileri," Ankara: İletişim Yayınları, 2014, s.174

¹⁹ Ashworth, L. M. Did the realist-idealist great debate really happen? A revisionist history of international relations. *International Relations*, 16(1), 2002, s.37

²⁰ Waltz, a.g.e., 1979, s. 105.

²¹ Keenth, Waltz, "Man, the State, and War: A Theoretical Analysis", Columbia University Press, 1959, s.97

²² J.M. Grieco. "Anarchy and The Limits of Cooperation: A Realist Critiques of the Newest Liberal Institutionalism, *International Organization*" Cilt 42, sayı 3, 1998, s.487

bağımlı olma durumunda kendi bağımsızlıklarını kaybetme korkusu devletlerarasında işbirliğinin önünde en büyük engel olarak görünmektedir. Devletlerarasındaki yüksek dereceli bağımlılık ilişkisi, taraflar arasındaki yakınlığı ve ilişkilerin yeterince düzenlenemediği durumlarda, çatışma riskini arttırmaktadır.²³ Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği'nin göreceli kazanç kavramı çerçevesinde hareket etmeleri rakip devletin dış politika kararlarını referans almasıyla sonuçlanmıştır.

Neo-realizm kuramının en önemli kavramı olan güç dengesi, tek bir devletin ya da devletler topluluğunun güçlenmesini önleyecek şekilde gücün dağılımını ifade etmektedir. Bir devletin sahip olduğu güç parametreleri ne kadar fazla ise sistem içerisinde kendisini muhafaza etme, yarattığı tehdit algısı ve caydırıcı gücü o kadar etkili olmaktadır.²⁴ Soğuk Savaş döneminin istikrarlı olmasının nedeni iki büyük güç olan ABD ve Rusya'nın birbirlerini yok edebilecek nükleer silah teknolojilerine sahip olmalarıdır. Soğuk Savaş döneminde işlerliğini ön plana çıkan güç dengesi kavramı iki rakip blok arasında oluşabilecek herhangi bir sıcak çatışmanın çıkmasını engellemiştir. Güç dengesi, uluslararası sistem içerisinde düzen, barış ve istikrarının devamlılığında önemli rol oynamaktadır. Güç dengesi kuramına göre, saldırgan olan devlet güçlü bir koalisyon ve ya silahlanma yarışı olduğunu gördüğünde saldırgan girişimlerinden geri çekilecektir. Uluslar arası sistem içerisinde dengeleme görevi büyük güçler tarafından sağlanmaktadır. Devletler kendi askeri ve savunma gücünü arttırmanın yanı sıra yeni ittifaklar kurarak ya da mevcut ittifakları destekleyerek yükselen ya da hegemon olma yolundaki devletin gücünü kısıtlamaktadır. Realizm teorisine göre, anarşik bir sistem içerisinde barış belli şartlarla sağlanabilir. Bu şartlar, dengelenemeyen güçlü bir aktörün hegemonyasında, uluslararası sistemde güçler dengesi sağlandığında ve savaş sonrası galip devletlerin etkisi altında ortaya çıkabilmektedir.²⁵

Kenneth Waltz, çift kutuplu yapının çok kutuplu yapıya göre daha güvenilir olduğunu önemle vurgulamaktadır.²⁶ Çift kutuplu yapıda yer

²³ Grieco, a.g.e.,s.487

²⁴ S.M. Walt, "The Origins of Alliances", New York: Cornell University Press,1987,s.22.

²⁵ A. Sandıklı. ve İ. Güllü,"Geleceğin Süper Gücü Çin",Tasam Yayınları,2005,s.67.

²⁶ Waltz ,a.g.e., 1979,s. 107.

alan iki başat güç birbirlerinin davranışlarının daha kolay tahmin edebilmesi sıcak çatışmaya girmelerini engellemektedir. Soğuk Savaş döneminde, iki kutuplu yapı içerisinde sıcak bir çatışmanın olmaması çift kutuplu yapının güvenilirliğini destekleyen Waltz'ın tezini doğrular niteliktedir. Kenneth Waltz, uluslararası yapı içerisinde iki taraflı oluşan koalisyonlarda, dengeleyici devletin zayıf olan devletin yanında olması sonucunda olası bir savaşın engelleneceğini vurgulamaktadır. John M. Mearsheimer 'da iki kutuplu düzenin çok kutuplu düzenden daha barışçıl olduğunu önemle vurgulayan yazarlar arasında yer almaktadır.²⁷

Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu yapı içerisinde realizm kuramının bileşenlerinden güç, güç dengesi ve rasyonalite kavramları önemle vurgulanmıştır. Devletlerin sistem içerisindeki asıl amacı güç arttırmak değil, kendi güvenliklerini garanti altına almaktır. Soğuk Savaş döneminde iki rakip gücün başvurduğu güvenlik stratejileri sistemin geleceği üzerinde önemli rol oynamıştır.

Soğuk Savaş Döneminde Güvenlik Algısında Yaşanan Değişimin Uluslararası Örgütlere Yansımaları

Soğuk Savaş Döneminde NATO'nun Sistem İçerisinde Artan Etkisi

ABD Başkanı Harry Truman öncülüğünde, 4 Nisan 1949'da Washington Antlaşması'nın imzalanmasıyla Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü (NATO) kurulmuştur. NATO, Batı Avrupa kıtasının güvenliğini garanti altına alırken, aynı zamanda ABD içerisinde ön savunma hattı oluşturan bir kurum görevi görmektedir. 1949 yılında kurulan Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü olarak (NATO), yaklaşık 45 yıl boyunca Doğu ve Batı blokları arasında kilit bir rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Batı ittifakı içerisinde güvenliğin sağlanması, ortak hareket etme bilicinin oluşması ve uluslararası/iç sorunların sona ermesinde büyük rol oynayan NATO, geçmişten günümüze büyük dönüşüm içerisine girmiştir. NATO temel görevleri arasında uluslararası krizin yönetimi, transatlantik ittifak yapının korunması, kolektif savunma ve güvenliğin sağlanması gibi projeler yer almaktadır. NATO, iki kutuplu yapı içerisinde üstlendiği çeşitli görevler ile Sovyetler Birliği'nden

²⁷ John, Mearsheimer. "Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War", International Security, Cilt 15, No 1,1990.

gelebilecek olası tehdidinin etkisini kırmayı amaçlamıştır. Soğuk Savaş döneminde hissedilen ortak tehdit algısı ittifak üyelerini bir arada hareket etmeye zorlaması Batı cephesi içerisinde birleştirici rol oynamasını sağlamaktadır.

Soğuk Savaş döneminde NATO, askeri bir güç olmanın yanı sıra, AB üye devletlerinin benimsediği liberal ideolojinin komünizm tehdidi karşısında yayılmasını sağlarken, benzer kimlik ve değer algılarının temsil edildiği bir oluşum olarak da karşımıza çıkmaktadır. NATO kolektif savunma örgütü Batı Avrupalı ülkeler için bir güvenlik şemsiyesi görevi görmektedir. NATO güvenlik şemsiyesi Avrupa kıtası içerisinde güvenlik ikilemini ortadan kaldırmış ve Avrupa kimliğinin yeniden inşa edilmesine olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Soğuk Savaş döneminde benimsenen ilk strateji “*Kitlesele Mukabele Stratejisi*”, üye ülkeler arasında mevcut tehdit karşısında askeri ve ekonomik koordinasyonu amaçlamaktadır. NATO’nun temel görevinin rakip gücü caydırmak olduğu, caydırmanın başarılı olmaması durumunda NATO kuvvetlerinin kullanılması öngörülmektedir.²⁸ ABD yönetiminin NATO aracılığıyla uygulamaya koyduğu çeşitli caydırıcılık stratejileri dönemin şartlarına göre değişiklik göstermiştir. NATO, 1952 yılında uygulamaya koyduğu “*Entegre Kuvvetlerin Oluşturulması Stratejisi*” kapsamında “NATO ittifakının herhangi bir saldırı karşısında tüm hava, kara ve deniz güçlerini harekete geçirebileceğini” görmektedir. NATO savunma örgütünün “kuvvet kullanımı” ilkesi bu çerçevede herhangi bir saldırıda başvurulacak ilk yöntem olarak belirlenmiştir.²⁹ NATO tarafından 1957 yılında uygulamaya konan “*Topyekûn Mukabele*” stratejisi, NATO’ya karşı bölge dışında oluşabilecek tehlikelerin de hesaba katılması gerektiğini vurgularken nükleer silahların kullanımının tartışıldığı ilk resmi NATO belgesi olma özelliği taşımaktadır. 1968 yılında Roma Zirvesi’nde onaylanan Soğuk Savaş sona erene kadar ittifakın ana stratejisi olan “*Esnek Mukabele Stratejisi*, “ileriden savunmayı ve düşmana onun

²⁸ North Atlantic Strategic Organization, “Strategic Concepts”, 2021.

²⁹ NATO. “*Facts and Figures, NATO Archives*”. 1989.

seçtiği saldırı yöntemiyle karşılık vermeyi öngörüyordu; bu stratejinin özü karşılaşılan saldırının niteliğine göre tepki gösterilmesidir.³⁰

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Sovyetler Birliği tehdidinin ortadan kalkmasıyla NATO'nun gerekliliği, sorumluluk alanları ve sistem içerisindeki fonksiyonları tartışılmaya başlanmış, görev tanımları yeniden revize edilmiştir. NATO'nun en büyük rakibi olan Varşova Paktı'nın izleri silinmiş, Berlin Duvarı yıkılmış ve yeni bir döneme giriş yapılmıştır. NATO, Varşova Paktı'nın dağılma sürecine kadar güvenlik stratejilerini etkili kullanmış ve caydırıcılık faaliyetlerini sürdürmüştür. Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla, NATO askeri örgütü çatışma odaklı söylemler yerine diyalog arttırıcı ve barış inşa edici projelerde daha etkili rol oynayarak yeni çalışma alanlarını oluşturduğu bir döneme giriş yapmıştır.

Uluslararası konjonktür içerisinde yaşanan gelişmeler çerçevesinde NATO, savaş sonrası dönemde güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli misyonlar benimsemiştir. Savaşın sonra ermesiyle, NATO kurumsal yapısını yeniden inşa ederek savunma ve caydırıcılık misyonları sona erdirmiş, “önleyici diplomasi” ve “kriz yönetimi” gibi yeni misyonları ön plana çıkartmıştır. NATO örgütü küresel gelişmeler çerçevesinde Batı cephesinin güvenliğini sağlarken, aynı zamanda Batı ittifakı içerisinde de birleştirici rol oynamaktadır. NATO'nun üye ülkeler içerisinde yürüttüğü diyalog ve koordinasyon yeteneği Avrupa kıtası içerisinde güç yarışının ve ya güvenlik ikileminin önünü kesmektedir. Robert Art, Avrupa'da NATO'nun ve Avrupa'nın birlikleri olmadan Avrupa devletlerinin kendi aralarında bir güvenlik yarışına katılacağını savunmaktadır.³¹

Varşova Paktı'nın Sistem İçerisindeki Dengeleyici Rolü

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin çevreleme politikasıyla bağlantılı olarak oluşturduğu Truman doktrini, Marshall yardımları, Bağdat Paktları ve NATO karşısında SSCB yönetimi de karşıt örgütler oluşturmuştur. SSCB, Eylül 1947'de Kominform'u ve Ocak 1949'da

³⁰ NATO, a.g.e.1989,s.217-218.

³¹ R.J. Art, “Why Western Europe Needs the United States and NATO”, Political Science Quarterly, Vol. 111, No. 1,1996,96.

COMECON'u kurmuştur. Doğu bloğunun güvenliğinin korunmasında önemli rol oynayan bir diğer örgüt olan Varşova Paktı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde kurulmuştur. Atlantik ötesinde Sovyetler Birliği hâkimiyetinde 1955 yılında kurulan Varşova Paktı önemli bir güvenlik kalkan görevi görmektedir. Varşova Paktı, Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Demokratik Almanya Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Romanya arasında imzalanmış ve Soğuk Savaş sonrası döneme kadar varlığını sürdürmüştür. Sovyetler Birliği'nin öncelikleri doğrultusunda kurulan Pakt, Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım çerçevesinde hareket eden bir örgüt olmuştur. Varşova Paktı, yeniden silahlandırılmış bir Batı Almanya'nın yarattığı tehdit karşısında kurulmuştur. Soğuk Savaş döneminde NATO ve müttefikleri için en büyük tehdit olarak görülen Varşova Paktı, Avrupa'da siyasi, ideolojik ve askeri rekabetin daha fazla artmasına yol açmıştır.

Soğuk Savaş süresince, Sovyetler Birliği'nde yönetime gelen liderler mevcut tehdide karşı koyabilmek, Batı ittifakına rağmen varlığını sürdürebilmek için farklı doktrinler benimsemiş ve güvenlik stratejileri tanımlamıştır. Sovyetler Birliğinde dönemin lideri olan Stalin tarafından ortaya atılan *"Tek Ülkede Sosyalizm İlkesi"*, sosyalist yönetiminin ilk önce SSCB'de kurulması gerektiğini savunmaktadır. Sosyalist yönetim anlayışı ilerleyen dönemlerde ekonomik ve siyasi tabanda da etkisini göstermeye başlamıştır.

Joseph Stalin sonrasında göreve gelen Kruşçev'in, *"Barış İçerisinde Bir arada Yaşama İlkesi"*, sıcak bir çatışmanın olmaması için kapitalist ülkelerle ılımlı ilişkiler kurulmasını amaçlıyordu. Joseph Stalin'in ölümünün ardından başlayan demokratikleşme çağrıları Varşova Paktı içerisinde yer alan ülkelerin ideolojik anlamda bağımsızlık taleplerinin artmasına yol açmıştır. Macaristan ile başlayan Çekoslovakya ile devam eden iç ayaklanmalar pakt içerisinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. 1968 yılında SSCB lideri Brejnev tarafından benimsenen doktrin ise, sosyalist ülkeleri bir arada tutma amacı taşımaktadır. Çekoslovakya yönetimi içerisinde artan demokratikleşme girişimleri ilan edilen Brejnev Doktrini, komünist ülkelerin sınırlı bir egemenlik hakkına sahip olduğunu ve sosyalizmin tehlikeli olduğu zamanlarda SSCB yönetiminin

müdahale etme hakkı olduğunu vurgulamaktadır.³² SSCB yönetimi bu doktrin ile komünist ülkeler içerisinde artan ayrılıkçı faaliyetleri engellemeyi amaçlamıştır.

SSCB yönetiminin son lideri olan Gorbaçov tarafından benimsenen perestroyka ve glasnost ilkeleri, ülke içi ekonominin yeniden yapılanmasını, devlet yönetiminde ise açıklık getirmeyi amaçlamaktadır. Bu iki önemli kavram çerçevesinde, bürokratik hegemonyanın zayıflatarak ekonomideki yeniden yapılanmanın önünün açılması amaçlanmaktadır.³³ 1990 yılında Demokratik Almanya'nın Federal Almanya ile birleşme kararı Varşova Paktı'nın sona ermesine yol açmıştır. NATO üye devletleri içerisinde var olan birlik ve beraberlik ruhunu Varşova Paktı içerisinde aramamız zordur.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle, Varşova Paktı içerisinde yer alan ülkelerden Rusya dışında diğer tüm devletler NATO örgütü içerisinde yer almak için başvuruda bulunmuştur. Varşova Paktı içerisinde yer alan üye ülkelerin artan bağımsızlık çağrıları, birleştirici gücün var olan etkisini kaybetmesi ve reformların pakt içerisinde yetersiz kalması Varşova Paktı'nın NATO gibi başarılı askeri ve siyasi güvenlik duvarı inşa edememesine yol açmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle Varşova Paktı'nın varlığı sona ermiş, NATO askeri ve savunma örgütü zaferini ilan etmiştir.

Doğu Bloğu Karşısında AB'nin sistem içerisinde Artan Önemi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, ABD yönetimi tecritçi stratejisini terk ederek, başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada liberal ekonomik düzen oluşturmak için kapsamlı bir angajman stratejisi uyguladı. Amerika Birleşik Devletleri'nin, Sovyetler Birliği'nin nüfuz alanının genişlemesini önlemek amacıyla çevre ülkelerle ittifak anlaşması kurarak Sovyetleri çevreleme amacı taşıyan politikalara yönelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa kıtası içerisinde altyapısal, ekonomik ve çevresel olmak üzere büyük bir tahribat yaşanmıştır. Avrupa içerisinde artan göç sorunu mülteci problemlerini ortaya

³² Tellal, Erel, Tellal, "SSCB'yle İlişkiler", Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980*, Cilt I. İstanbul: İletişim, 2008.

³³ Tellal, a.g.e. 2008.

çıkarmış, savaş sırasında ihracatın düşmesi de işsizlik problemini getirmiştir. Avrupa içerisindeki oluşan güvensiz ortam sonucunda ekonomik ve sosyal buhran daha belirgin hale gelmiştir. Avrupa içerisinde yeniden yapılanma faaliyetlerini sağlayacak tek ülke olan Amerika, ilk olarak Avrupa pazarının yeniden canlanmasına yönelik iyileştirme paketleri sunmuştur. Avrupa'nın güvenliği Amerika'nın güvenliğini de garanti altına alırken, Avrupa içerisinde pazarın canlanması ABD ihracatının artmasına ve dolarının sistem içerisinde daha fazla değer kazanmasına yardımcı olacaktır.

ABD'nin caydırıcılık temellerde başvurduğu çevreleme stratejileri doğrudan ve ya dolaylı yollar ile yürütülmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD yönetimi Sovyet tehdidi altında olduğunu iddia eden ülkeleri Truman Doktrini kapsamında ve Marshall Planı gibi programlarla desteklenmiş ve NATO ittifakında kurucu üye olarak yer almıştır. Örneğin, ABD öncülüğünde 1947 yılında Başkan Truman'ın kongrede ilan ettiği askeri yardım paketleri Türkiye ve Yunanistan'a sağlanan askeri temelli teçhizat desteğini ortaya koyarken, ABD yönetimine olan bağımlılığı arttırmakta ve Amerika'nın askeri savunma sanayisinin geleceğini garanti altına almaktadır. 1947 yılında Başkan Truman Kongre'de yaptığı konuşmada Yunanistan ve Türkiye'nin ciddi ekonomik sıkıntı içinde olduğunu ve içinde bulunduğu sosyal problemleri ancak Amerikan yardımı ile gerçekleştirecek hızlı bir modernleşme süreci ile aşabileceğini savunmuştur.³⁴

1948-1951 yılları arasında ABD yönetiminin Truman Doktrine benzer olarak yürürlüğe koyduğu Marshall yardımları, savaş sonrası dönemde çevre ve yarı çevre ekonomilerin yeniden güçlenmesine yönelik çeşitli yardım paketlerini içermektedir. Avrupa ülkelerinin kalkınmasına yönelik planlanan ekonomik yardım paketleri Avrupa içerisinde serbest ekonominin işlerliğine önemli katkı sağlamıştır. George Marshall'ın yardım paketi önerisi şu şekilde ifade edilmektedir: "Politikamız herhangi bir ülkeye veya doktrine karşı değil, açlığa, yoksulluğa, ümitsizliğe ve kaosa karşı çevrilmiştir."³⁵ Sovyetler Birliği tarafından

³⁴L. Brand. "The Truman Doctrine Marshall and The Plan", Marshall Foundation Library, 2007, s.1.

³⁵ J.Blumm, and W. Mc Feely. "The National Experience: A History of the United States". New York: Harcourt Brace Jovanovich Publishers, 1998, s.73.

“*Marshall Planı*” Amerikan emperyalizm olarak lanse edilmiştir. ABD, müttefik ülkelerin savunmasının güçlenmesi için askeri malzemenin transfer edilmesi, ekonomik sorunların çözüme kavuşması için dış yardım ve kredi desteği sağlayarak Batı ittifakının güçlenmesini ve hissedilen tehdit algısı karşısında beraber hareket etmeyi sağlamıştır. Avrupa’da siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması, kendi kendine yetebilen ekonomiler haline gelmeleri aynı zamanda Amerika’nın refah ve barış sürecini de etkilemektedir. Avrupa’nın yeniden güçlenmesinde ve Avrupa Birliği’nin yapı yaşlarının tekrardan inşa edilmesinde ABD yönetiminin ekonomik yardım paketleri, ödünç verme ve kiralama politikaları çerçevesinde yürüttüğü ödeme planları ve askeri teçhizat destek projeleri önemli rol oynamıştır.

1950 yılında Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman öncülüğünde, a Belçika, Federal Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda arasında imzalanan “*Avrupa Kömür ve Çelik Anlaşması*” Avrupa bütünleşmesinin ilk adımlarının atılmasını sağlamıştır. 1981 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun inşa edilmesiyle ortaya çıkan Avrupa Tek Senedi, üye ülkeler arasındaki tek pazar modelinin inşa edilmesini, diğer birçok alanda artan işbirliğinin önünü açmıştır. Sovyetler Birliği’nin dağılma sonucunda Avrupa ülkeleri arasındaki bütünleşme hız kazanmıştır. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile siyasi temellerini atan Avrupa topluluğu, kurumlarını güçlendirerek geniş yetkilere sahip olmuş ve AB kimliğini kazanmıştır.³⁶

Soğuk Savaş döneminde NATO askeri ve savunma şemsiyesi altında yer alan AB üyeleri, ABD ile beraber yetkilerini paylaşmış ve küresel zeminde ortak tehdit karşısında beraber hareket etmiştir. ABD’nin o dönemde ihtiyacı olan güçlü Avrupa topluluğu, transatlantik ittifakın da daha güçlü olmasına önemli katkı sağlamıştır. Savaş sonrası dönemde ABD ve AB’nin sorunlar karşısında ortak hareket etmesi krizlerin çözümünde, insani müdahalede, barış güçlerin temininde ve ya barışın yeniden inşa edilmesinde önemli rol oynarken güçlü bir transatlantik ittifakın varlığını da ortaya koymuştur.

³⁶ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, “*AB’nin Tarihçesi*”,2021.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenlik Politikalarında Yaşanan Değişim

Post-pozitivist yaklaşım sergileyen yeni kuramlar, Realizm kuramının benimsediği temel varsayımların önemini kaybettiğini ve uluslararası ilişkilerdeki gelişmeleri ve devletlerin davranışlarını açıklamada noktasında yetersiz kaldığı yönünde eleştirilerde bulunmaktadır. Neo-realist teorinin güvenilir bulunduğu iki kutuplu statik yapının sona ermesiyle uluslararası sistemde yeni bir döneme giriş yapılmıştır. Ole Wæver ve Barry Buzan'a göre, Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından yoğun bir teorileşme dönemine girilmiştir.³⁷ Güvenlik çalışmalarında artan teorik çeşitlilik ve verimlilik 1990'lı yıllardan sonra hız kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde realist teori varsayımlarının gerçekleşmemesi ve güvenlik kavramında yaşanan köklü değişim stratejik çalışmalara alternatif çeşitli teorilerin hız kazanmasına yol açmıştır. Örneğin, Soğuk Savaş'ın sona ermesi realist teorisyenleri açısından iki açıdan beklenen şekilde sonuçlanmamıştır. Neo-realizm kuramı varsayımına göre, iki kutuplu yapının sona ermesi sonucunda rakip devletin ortadan kalkmasıyla uluslararası yapıda belirsizlikler ortaya çıkacaktır. Birincisi çift-kutuplu yapının sürmesi beklenirken, yapının dönüşme uğraması, ikinci olarak ise, bu dönüşümün barışçıl yollar ile olmasıdır.³⁸ Çift kutuplu yapının sona ermesi sonucunda uluslararası sistem üzerinde dengeler yeniden tanımlanmıştır. Uluslararası sistem üzerindeki bu yapısal değişim güç kullanımına başvurmadan gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, uluslararası yapıyı tehdit eden tek aktörün devlet olmadığını, yerel / toplumsal ve ya uluslararası örgütlerin de sistem içerisinde mevcut durumu tehdit eden önemli aktörler olduğu ön plana çıkmıştır. Devlet merkezli tehdit unsurunun ortadan kalkması ile devletlerin düşmanlarını direkt olarak tanımlayamadığı yeni bir döneme geçiş yapılmıştır. Uluslararası

³⁷ Ole, Wæver, ve Barry, Buzan, "After the Return to Theory: The Past, Present, and Future of Security Studies", Alan Collins (der.). Contemporary Security Studies. Oxford: Oxford University Press,2007.

³⁸ K.Kolasi''Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri'', Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 68, No. 2,2013,s.174

ilişkilerin analiz düzeyi olan devlet kavramı önemini yitirmeye başlamış, insan ve toplum kavramları daha fazla ön plana çıkmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu yapının sona ermesiyle uluslararası yapıda meydana gelen güç değişimiyle beraber yeni aktörler, yeni tehditler ve alternatif oluşumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik kavramında yaşanan önemli değişiklikler güç bileşenlerinin yeniden gözden geçirilmesine yol açmıştır. Savunma kavramının yerine güvenlik kavramı yer alarak güvenlik kavramının içeriği genişlemiştir. Örneğin, küresel felaketler ve ya hastalıklar, göç, nüfus artışı ve iklim değişikliği askeri güç mekanizmaları ile çözüme kavuşması mümkün görünmemektedir.

Uluslararası sistem içerisinde güvenliği sağlayan faktörlerin çeşitliliği ve karmaşıklığı güvenlik yönetimi kavramını yeniden ön plana çıkarmıştır. Güvenlik yönetimi devlet içerisinde ve devletler arasında yer alan kurumlar arasındaki karşılıklı etkileşim ve iletişimi içermektedir. Birey güvenliği ve ortak çıkar kavramının artan önemi, ulus devlet kavramının zayıflaması ve askerî güvenliğin görece öneminin diğer güç parametreleri karşısında azalmaya başlaması realizm teorisinin geçerliliğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Realizm kuramını, ulus devlet kavramına yaptığı aşırı vurgu, barış ve adalet ilkelerini arka plana atması, ortak çıkar kavramının göz ardı etmesi, güç bileşenlerinden askeri güç kavramına yönelmesi ve uluslararası bütünleşme/işbirliği kavramlarının önemsememesi noktasında önemli eleştiriler ile karşılaşmıştır.

Soğuk Savaşın bitmesiyle ABD yönetimi zaferini ilan etmiştir. Savaş sonrası döneminde iki kutuplu yapının sona ermesi ile oluşan bu güç boşluğu ABD tarafından ikame edilmiş olup, yeni bir dönemin temelleri atılmıştır.³⁹ ABD tarafından 1991'de "*Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi*" ilan edilmiş ve "*Yeni Dünya Düzeni*" kavramı ortaya çıkmıştır.⁴⁰ Samuel Huntington,"Medeniyetler Çatışması "*The Clash of Civilization*" adlı eserinde, Soğuk Savaş sonrası dönemi "*tek-çok kutupluluk*" en kaba tabiriyle "*birçok güç ve tek bir süper güç*" şeklinde tasvir etmiştir.

³⁹ Francis Fukuyama, The End of History 20 years Later, New Perspectives Quarterly, 2003, s.22

⁴⁰ The National Security Strategy of the United States of America, 1991.

⁴¹ABD, artık sadece günün birinde kendisine rakip olabilecek bir gücün gelişmesini engellemeyi değil aynı zamanda uluslararası sistemde kurduğu hegemonyanın ötesine geçerek sisteme mutlak egemenliğini kabul ettirmeyi hedeflemeye başlamıştır (Aydın, 2003).

Sonuç

Soğuk Savaş döneminde çift kutuplu yapı içerisinde realist kuram bileşenlerinden askeri güç, anarşik yapı ve güç dengesi kavramları ön plana çıkmıştır. Güvenliğin sınır ve askeri güvenlik çerçevesinde ilan edilmesi, güvenlik tartışmalarının devlet güvenliği kapsamında ele alınmasına yol açmıştır. 1990 yılı ve sonrasında güvenlik alanında ortaya çıkan yeni tartışmalar farklı teorilerin ortaya çıkmasına imkân taşımıştır. Soğuk Savaş'ın barışçıl bir şekilde sona ermesiyle güvenliğin gündemine yeni kavramlar yer almaya başlamış ve realist kuramın önemi giderek azalmaya başlamıştır. Çift kutuplu yapı içerisinde askeri nitelik taşımayan konular arka plana atılırken, güvenlik gündeminin genişlemesiyle ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik kavramları devletlerarası ilişkilerinde önemle vurgulanmaya başlanmıştır.

ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yalnızcılık politikasını terk ederek, aktif bir dış politika uygulamaya başlamıştır. SSBY yönetimine karşı uyguladığı dengeleme ve üstünlük politikası güvenlik anlayışının merkezine oturmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen güvenlik tehditleri karşısında küresel güvenlik yaklaşımı büyük değişim içerisine girmiştir. 11 Eylül terör saldırıları sonrası düşmanın direk olarak tanımlanamadığı, asimetrik savaşların ön plana çıktığı yeni bir döneme giriş yapılmıştır. ABD'nin bu dönemdeki en büyük güvenlik tehditleri arasında küresel göç, hibrit /siber güvenlik, kitle imha silahların yayılması ve terör sorunları yer almaktadır.

İkinci Dünya Savaşı içerisinde aktif yer alan ülke SSCB, savaş sonrası dönemde dünyayı şekillendiren iki büyük güçten biri olmuştur. SSCB güvenliği tehdit eden en büyük unsur olarak gördüğü Batı bloğuna yönelik güvenlik stratejileri benimsemiştir. Her iki büyük gücün

⁴¹ Samuel.Huntington. "The Lonely Superpower", Foreign Affairs, vol.78,issue 2,1999,s.43.

başvurduğu caydırma, çevreleme ve dengeleme politikaları bu dönemin ana stratejileri olarak yer almıştır. SSCB yerine kurulan Rusya'da yeni güvenlik tehditleri arasında en fazla sınır güvenliği, uyuşturucu, göç ve organize suçlar yer almaktadır.

Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD ve Sovyetler Birliği ulusal çıkarlarını birincil planda tutmuş, kendi doğrularını evrensel olarak takdim etmiş ve dünya düzeninin bu şekilde devam etmesi yönünde çeşitli stratejiler ve doktrinler uygulamıştır. ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki ideolojik savaş etkisini diğer alanlarda da göstermeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde uluslararası örgütler iki büyük güç arasında başarılı bir askeri ve siyasi dengeleme görevi görmüştür. Soğuk Savaş döneminde, Batı cephesinde kurulan NATO Sovyet bloğu karşısında üye devletlere karşı kolektif savunma garantisi hedefleyerek askeri müttefiklik amacı taşımış ve küresel yönetim içerisinde transatlantik yapının ağırlık merkezi olmuştur. NATO karşısında SSCB hakimiyetinde kurulan Varşova Paktı da başarılı askeri ve stratejik yöntemler uygulayarak soğuk savaşın sıcak savaşa dönüşmesine engel olmuştur. Batı kanadının bütünlüğünün korunmasında önemli rol oynayan güçlü Avrupa, ekonomik bütünleşmeyi sağlayarak siyasi zeminde AB kimliğini kazanmıştır. Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında uluslararası sistem içerisinde önemli bir aktör olan AB, organize suçlar, başarısız devletler sorunu, bölgesel krizler ve terör problemleri karşısında ABD ile beraber hareket ederek bölgesel ve küresel mücadele içerisinde yer almıştır. AB'nin askeri gücünü NATO örgütü ile paylaşması, askeri bilgi ve deneyimlerini ABD ile paylaşması ve uluslararası krizlerde beraber çözüm üretebilme kapasitelerin ortak hareket etme bilincini ortaya koymaktadır.

Çift kutuplu yapının sona ermesiyle kurulan tek kutuplu yapı içerisinde zaferini ilan eden ABD yönetimi dış politikasında benimsediği temel amaç ve hedefleri süreklilik gösterse de göreve gelen ABD Başkanlarının benimsediği farklı güvenlik doktrinleri güvenlik ve işbirliği politikalarında önemli değişiklikleri ortaya çıkarmıştır. Soğuk Savaş döneminde Batı ittifakı içerisinde sağlanan uyum ve artan diyalog savaş sonrası dönemde gözle görülür şekilde azalmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, NATO üyeleri tarafından hissedilen tehdit algısının yön değiştirmesi, çıkar kavramının değer kavramına göre daha

fazla ön plana çıkması ve devletlerin fayda maliyet hesapları çerçevesinde ilişkilere yön vermesi Batı cephesinde sağlanan siyasi uyumun ve bütünlüğün aşınmasına yol açmıştır. Özellikle, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD'nin hukuksal dayanağı olmayan Irak ve Afganistan operasyonları, ulusal çıkarlarını NATO kimliği çatısı altında lanse etmesi ve tek taraflı önleyici savaş uygulamaları transatlantik ittifak ilişkilerini zedelemeye başlamıştır.

Sonuç olarak, ABD'nin ve SSCB'nin Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar olan dönem içerisinde dış politika kararlarında yaşanan köklü değişikliklerin altında yatan güç ve çıkar unsurların önemi bir kez daha ortaya konmakta, realist kuramın farklı kuramlar ön plana çıksa da devletlerarasındaki ilişkilerde hala geçerliliğini koruduğunu görülmektedir. Devletlerin idealist söylemleri ön plana çıkartırken realist eylemlere başvurması bu kuramın önemini ortaya koymaktadır. Devletler'in aldığı tek taraflı operasyon kararları normatif düzeni ihlal ederken, birey güvenliğini de göz ardı etmektedir. Örneğin, ABD'nin Irak ve Afganistan operasyonları ve ya Rusya'nın Kırım işgali bu tezi destekleyen gelişmeler arasında yer almaktadır. Devletlerin değer ve çıkar ikilemi arasında kalarak çıkar kavramına daha fazla yönelmesi, güvenlik kavramının her geçen gün daha ön plana çıkmasına, işbirlikçi politikalar yerine tek taraflı ve ya bencil politikalar yürütülmesine yol açacaktır. Soğuk Savaş sonrasında, ABD'nin tek kutuplu yapıda sahip olduğu güç bileşenlerini dengeleyecek kadar güçlü bir devletin olmaması onu belirli bir süre süper güç olmasını sağlamıştır. 20.yy'da ABD, uluslararası sistemi yönlendiren ve şekillendiren bir devlet olmuştur.

Soğuk Savaşın bitmesiyle devletlerarasındaki üstünlük mücadelesi son bulsa da çıkar odaklı anlayış ilkesi devamlılığını sürdürmektedir. ABD'nin hegemonyal yönetiminde dönüştürücü rol oynayan 9/11 krizi uluslararası hukuku ihlal eden kararlar almasına ve sert güç bileşenlerini daha aktif kullanmasına yol açmıştır. Uluslararası sermaye ve finans politikaları üzerinde önemli role sahip olan ABD, yaşadığı 2008 ekonomik krizi sonrasında karşılaştığı yapısal sorunların üstesinden gelmeye çalışmıştır. 21.yy'da Batı hegemonyasında yaşanan askeri operasyonlar, ekonomik krizler ve meşru yönetim algısında ki belirsizlik içe dönük politikaların ön plana çıkmasına ve küresel

yönetişim üzerindeki sorunların arka plana atılmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin liderliğinde devam eden tek kutuplu dünya düzeni yerini değişen çok kutuplu bir yapıya bırakmıştır. ABD hegemonyasının inşasında büyük öneme sahip olan normatif değerlerin yerini çıkar odaklı güç politikalarının yer almaya başlaması, ABD'nin küresel yönetim üzerinde rol model olma görevini zamanla kaybetmesini de tetiklemiştir. Yenidünya düzeni içerisinde Batılı güçlerin sistem içerisindeki mevcut konumunun gerilmeye başlaması sonucunda yeni güçler yükselişe geçmeye başlamıştır. Uluslararası sistem içerisindeki güç merkezinin Batı'dan Doğu'ya doğru kaydığı yeni bir dönem içerisinde girilmiştir.

Kaynakça

Ateş, D.ve Samur G. *“Bir Akademik Disiplin Olarak Uluslararası Politik Ekonominin Sınırları”*.Afyon Kocatepe University Sosyal Bilimler Dergisi,(15),1, 2013,45-71

Arı, T.*“Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika,”*Alfa Akademi Yayınları, 11. Baskı,2008.

Aydın, M.*“Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği.”* Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 1,2004,Sayı 1.33-

Aydın, M. ve Atalay, A.*“Strateji ve Güvenlik”*,Anadolu Üniversitesi,2018.

Aydın, M.*“Amerika Dünyadan Ne İstiyor? ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Dış Politikası”*,Stradigma, Sayı 4. Erişim Adresi: <http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=makale&no=60.>,2003.

Art,R.J. *“Why Western Europe Needs the United States and NATO”*, Political Science Quarterly, Vol. 111, No. 1,1996,

Ashworth, L. M. *“Did the realist-idealist great debate really happen? A revisionist history of international relations. International Relations”*, 16(1),2002.

Aydın, M. Açıkmeşe,S. ,Ereker,F. Ve Dizdaroğlu,C. *“Strateji ve Güvenlik,”*Anadolu Üniversitesi,2018.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, *“AB'nin Tarihçesi”*, Erişim Adresi: <https://www.avrupa.info.tr/tr/abnin-tarihcesi-82>,2021.

Brand,L.*“The Truman Doctrine Marshall and The Plan”*,Marshall Foundation Library,2007.

Brodie,B.*“The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order”*, Freeport, N.Y.: Books for Libraries Press,s. 1972,62–81

Blumm, J. and Mc Feely,W. *“The National Experience: A History of the United States”*. New York: Harcourt Brace Jovanovich Publishers,1988.

C. Rauch,*“Realism and Power Transition Theory: Different Branches of the Power Tree”*. Realism in Practice, E-International Relations Publishing,2016.

Freedman, L. *“Deterrence”*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press,2004.

Fukuyama,F.*“The End of History 20 years Later”*, New Perspectives Quartely, 2003,s.22

Graham,C.M.,*“Deterrence Revalidated: An Investigation of the Practice and Application of Deterrence in the Post-Cold War World”*, Ph.D., University of Aberdeen,2010.

Grieco, J.M.*“Anarchy and The Limits of Cooperation: A Realist Critiques of the Newest Liberal Institutionalism, International Organization”* Cilt 42,sayı 3,1998,s.487

Gözen, R.*“Uluslararası İlişkiler Teorileri”*, Ankara: İletişim Yayınları,2014.

Huntington,S.(1999) "The Lonely Superpower", Foreign Affairs, vol.78,issue 2.

Hook, Steven W.ve John Spanier," *Amerikan Dış Politikası*", İnkılap Yayınevi,2014.

Kolasi,K."*Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri*", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 68, No. 2,2013,s.174

Morgenthau. H. J."*Politics Among Nations, The Struggle for power and Peace*", New York: McGraw-Hill,2005

Mearsheimer, John M."*Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War*", International Security, Cilt 15, No 1,1990.

Mehmetçik, H." 21. Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti",Güvenlik Stratejileri Dergisi,2015.

Russett,B. Starr,H. and Kinsella,D. "*World Politics: The Menu for Choice*", Boston: Wadsworth, Cengage Learning,2009.

Rauch, C."*Realism and Power Transition Theory: Different Branches of the Power Tree.*" Realism in Practice, E-international Relations Publishing, 2016

NATO,"Facts and Figures, NATO Archives". Erişim Adresi: https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/145727/0048_NATO_Facts_and_Figures_1989_ENG.Pdf,1989

Sandıklı, A. ve Güllü, İ. "*Geleceğin Süper Gücü Çin*",Tasam Yayınları,2005

Sokullu, E. Canan."*Savaş Türleri*",Güvenlik Yazıları Serileri, İstanbul, No:22,2019.

Shultz. G.P and Drell,S."*Deterrence: Its Past and Future: A Summary Report of Conference Proceedings, Hoover Institution, November 2010*", Hoover Institution Press,2011.

Tellal, Erel , "*SSCB'yle İlişkiler*", Baskın Oran (der.), Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980, Cilt I. İstanbul: İletişim,2008.

Walt, S.M. "*The Origins of Alliances*", New York: Cornell University Press,1987.

Waltz, K.(1959)."*Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*", Colombia University Press.

Waltz, K., *Theory of International Politics*", Massachussets: Addison Wesley Publishing Company, Reading,1979.

Wæver, Ole ve Buzan, Barry. *After the Return to Theory: The Past, Present, and Future of Security Studies*, Alan Collins (der.). Contemporary Security Studies. Oxford: Oxford University Press,2007.

Extended Abstract

After the Second World War, the ideological rivalry between the United States and the Soviet Union led to a transition to a new era in the international system. The communism ideology carried out by the Soviet Union against the USA understanding of capitalism ideology formed the foundations of the Cold War. In the Cold War period, the United States and the Soviet Union put their national interests first, universally presented their own truths, and implemented various strategies and doctrines for the continuation of the world order in this way. During the Cold War period, the United States and Soviet Union conducted an effective and successful balance-of-power policy to break the power of each other in the system. The successful balance of power policies carried out in a bipolar structure during the Cold War period prevented the Cold War from turning into a hot conflict. In the Cold War period, both poles transferred supplies of military and defense equipment to strengthen the defense of their allied countries, provided foreign aid and credit support to solve economic problems, and actively practiced public diplomacy, turning to cultural, ideological propaganda to increase their sympathy for their countries.

According to neorealist perspectives, the balance of power plays an effective role in maintaining stability in the international system during the Cold War period. USA and Soviet Union have aimed to increase their own power in the environment where security dilemma have existed. In the context of the security dilemma, the uncertainty of each state in reading the intentions of others mind and their forces that causes the search for more power in the system. The reason why the cold war period is stable is that the actors distribute their forces according to the two great powers and have the ability to have enough nuclear weapons in two states to destroy each other.

The power struggle is not actually a struggle for control over others, but a struggle to have the power to control the system. During the Cold War, USA and Soviet Union made an extra effort to have an more power in the system in order to take the autonomy in the system. The United States has pursued a foreign policy that has centered anti-Soviet sentiment since the early years of the Cold War era. The balancing strategy implemented by the USA administration in order to

stop the expansionist tendencies of the Soviet Union within the system, to keep its current power under control, and to end the communist administrations has shown parallels with foreign policy decisions. The United States and the Soviet Union had introduced their containment strategies to create a chain of alliances in the system. Each country in the system have introduced their deterrence and containment strategies in the system in order to change the behaviour of other states and to prevent the spread of eachother in the international system. The containment strategies implemented by the USA and Soviet Union administration have been reshaped on the basis of deterrent policies. The containment strategies carried out by the United States and the Soviet Union on the basis of deterrence were carried out by direct and indirect means. In this study, the importance of the role played by international organizations on the balance of power during the Cold War period will also be emphasized. For example, While NATO was built under the control of USA, Warsaw Pact was introduced by Soviet Union in the system. NATO, which played a major role in ensuring collective security within the Western alliance, forming a common ability to act on the Western front, and ending international problems or internal conflicts, has undergone a great transformation from the past to the present. In the face of structural changes in the international system, changing threat perception and the security environment, NATO has had to revise its mission definition at certain periods. NATO acts as a collective security for the countries participating in the Western alliance, while it acts as a barrier to separatist activities in the alliance. On the other hand, The Warsaw Pact, which was seen as the greatest threat to NATO and its allies during the Cold War, led to more military competition on the Western front. The USSR administration aimed to prevent the growing separatist activities within the communist countries within this pact. During the Cold War, European countries that acted under one roof in the face of a common threat ensured that the foundations of the organization of the present-day European Union were laid. In the post-war period, the concept of interest gained more importance than the concept of value as the perception of common threat changed direction within the Western continent.

With the end of the cold war, a new era was introduced in which post-positivist theory came to the fore, where the critical approach gained importance and normative was emphasized. The importance of the concept of ideology, which was the basis of political conflict during the Cold War and was an element of mutual threat, began to decrease in the postwar period. The political and economic developments in world politics have led to the redefinition of international concepts. The sources of threats to peace are no longer international conflicts, but other major problems that nations cannot fully control. At the beginning of these problems, topics such as terrorism, the spread of weapons of mass destruction, ethnic / religious conflicts, cyber security are included. A new era has begun in which the concept of the individual and society has gained importance instead of the concept of the state. The concept of defense was replaced by the concept of security. In the new world order after the Cold War, economic struggle has become more important instead of military struggle. After the Cold War, the political power struggle between the East and the West conflict decisively tended towards the structural power struggle between the North and the South countries.

In the new world order, the threat or possible attack that may occur is redefined to be multifaceted and multidimensional. The concept of the state, to which security is a reference, has begun to shift towards the concept of the individual. With the change of the security content, definitions of human, food, environmental, social and political security have been started to be made. After the Cold War, the problems have begun to occur not between states, but mostly between non-state organizations, regional or local groups. With the dissolution of the Soviet Union, the traces of NATO's biggest rival, the Warsaw Pact, were erased and a transition to a new era was made. With the end of the Cold War, the United States gained its dominance over the US system, became the most important actor in global politics and became an influential force in the construction of the new world order.

A new era has been entered in the international system with the end of the bipolar static structure, which the neo-realism theory finds reliable. In the post-Cold War period, while domestic policy, socio-economic dimension and leader-level analysis, which the neo-realist

theory refuses to look at, became more important, military balance and geo-political concepts began to lose importance. Security discourses have started to be redefined in line with security threats. According to the theory of neo-realism, as a result of the end of the bipolar structure, uncertainties began to occur in the international structure with the disappearance of the Soviet Union. With the disappearance of the state-centered threat element, a transition has been made to a new era in which states cannot directly identify their enemies. In the post Cold War period, the enemy was less visible than before has led to geopolitical uncertainty, as well as changed the point of view on the concept of intelligence. In the changing world order, states have started to redesign their national security strategies and support them with their own national hardware and software studies. The international structure in the loquat order has revealed a world order that is multicentric, can vary according to interests, based on different groupings and whose future is uncertain. While uncertainties have been raised about how the international system will be shaped in the post-Cold War period, new debates have come to the fore about whether the international structure will be unipolar or multipolar. In particular, the operations in Iraq and Afghanistan, which were not legally based on the United States after the 9/11 terrorist attacks, the impasse in the field of foreign policy, 2008 economic crisis and the increasing inward-looking practices of member states have led to significant breaks in the transatlantic structure. Increasing applications in the USA unilateral, populist leaders an increasing impact of foreign policy decisions in the country's growing political and economic crisis, global challenges of diplomacy in the face of passive watching of the structure to be built within the multipolar system has accelerated.

In the post-cold war period, the Western powers that shaped and guided the system began to exert their influence more and more within the system with the increasing problems within themselves, the understanding of interest-based policy and the change of direction of alliance relations, and there was a shifting transition of power from the West to the Eastern continent. The purpose of this article is to reveal the importance of the successful role played by international organizations in the bipolar system, how states increase their power, how alliance relations are rebuilt based on the ideological framework,

within the framework of the concept of the security dilemma posed during the Cold War within the framework of the neorealist theory. The successful balance of power achieved within the bipolar structure prevented a hot conflict, also the transition to the unipolar structure happened peacefully. Although the United States declared its victory in the unipolar structure in the postwar period, the loss of legitimacy of its policies and the relative decline of its power components accelerated the transition to the multipolar structure.